

LA CORBA DEL DESENVOLUPAMENT CAPITALISTA

Lev Trotski

---

traducció feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de:
<http://www.razonyrevolucion.org.ar/textos/revryr/economia/ryr7Trotsky.pdf>

En la seua introducció al llibre de Marx, *La lluita de classes a França*, Engels escrigué: “Quan s’aprecien successos i sèries de successos de la història diària, mai podem remuntar-nos fins a les *últimes* causes econòmiques. Ni tan sols avui, quan la premsa especialitzada subministra materials tan abundants, es podria, ni inclús en Anglaterra, seguir dia a dia la marxa de la indústria i del comerç en el mercat mundial i els canvis operats en els mètodes de producció, fins al punt de poder, en qualsevol moment, fer el balanç general d’aquests factors, mútiplement complexament i constantment canviant; màximament quan els més importants d’ells actuen, en la majoria dels casos, amagats durant llarg temps abans de sortir, sobtadament i d’una manera violenta, a la superfície. Una visió clara de conjunt sobre la història econòmica d’un període determinat no pot assolir-se mai en el mateix moment sinó únicament amb posterioritat, després d’haver reunit i tamisat els materials. L’estadística és un mitjà auxiliar necessari per a açò, i l’estadística va sempre a la saga, ranquejant. Per això, quan es tracta de la història contemporània, corrent, hom es veurà forçat amb molta freqüència a considerar aquest factor, el més decisiu, com a un factor constant, a considerar com donada per a tot el període i com a invariable la situació econòmica amb què ens trobem en començar el període en qüestió, o a tenir en compte únicament aquells canvis operats en aquesta situació que per derivar d’esdeveniments patents siguen també patents i clars. Per aquesta raó, ací el mètode materialista haurà de limitar-se amb força freqüència, a reduir els conflictes polítics a les lluites d’interessos de les classes socials i fraccions de classes existents, determinades pel desenvolupament econòmic, i a palesar que els partits polítics són l’expressió política mes o menys adequada d’aquestes mateixes classes i fraccions de classe.”

“No cal dir que aquesta desestimació inevitable dels canvis que s’operen al mateix temps en la situació econòmica (vertadera base de tots els esdeveniments que s’investiguen) ha d’ésser necessàriament una font d’errors”.

Aquestes idees que Engels expressà poc abans de la seua mort no foren desenvolupades per ningú després d'ell. Segons el meu record, són rarament citades (força més rarament del que haurien de ser-ho). Encara més, el seu significat sembla haver escapat a molts marxistes. L'explicació d'aquest fet ha de trobar-se en les causes indicades per Engels, el qual militava contra qualsevol tipus d'interpretació econòmica acabada de la nostra història *corrent*.

Determinar aquells impulsos subterranis que l'economia transmet a la política d'avui, és una tasca força difícil, impossible de resoldre en el seu ple desenvolupament; i no obstant, l'explicació dels fenòmens polítics no poden ésser posposats doncs que la lluita no permet esperar. D'aquí sorgeix la necessitat de recórrer en l'activitat política quotidiana a explicacions tan generals que a través d'un llarg ús apareixen transformades en veritats. Mentre la política continue fluint dins d'una mateixa forma, a través del mateix dic, i a un ritme semblant, per exemple, l'acumulació de quantitats econòmiques no s'haja convertit en un canvi de qualitat política, aquesta classe d'abstraccions clarificadorres ("els interessos de la burgesia", "l'imperialisme", "el feixisme") encara realitza, si fa o no fa, la seua tasca: no interpreta un fet polític en tota la seua profunditat, però el redueix a un tipus familiar que és, segurament, d'inestimable importància.

Però quan ocorre un canvi seriós en la situació, o com a màxim un gir agut, semblants explicacions generals revelen la seua total insuficiència, i sorgeixen totalment transformades en una veritat buida. En tals cursos resulta invariablement necessari estudiar de forma molt més profunda i analítica per a determinar l'aspecte qualitatiu, i si és possible també mesurar quantitativament els impulsos de l'economia sobre la política. Aquests "impulsos" representen la forma dialèctica de les "tasques" que s'originen en la fundació dinàmica i són transmeses per tal de cercar solució en l'esfera de la superestructura.

Ja les oscil·lacions de la conjuntura econòmica (auge – depressió - crisi) conformen les causes i efectes d'impulsos periòdics que produeixen canvis, ara quantitativament, ara qualitativament, i noves formacions en el camp polític. Les rendes de les classes posseïdores, el pressupost de l'estat, els salaris, l'atur, la magnitud del comerç exterior, etc., estan íntimament lligats amb la conjuntura econòmica i, al seu torn, exerceixen la més directa influència sobre la política. Únicament açò és suficient per a entendre com d'important i fructífer és seguir pas a pas la història dels partits polítics, les institucions estatals, etc., en relació amb els cicles del desenvolupament capitalista. *Però nosaltres no podem dir que aquests cicles expliquen tot: això està exclòs per la senzilla raó que els cicles mateixos no són fenòmens econòmics fonamentals, sinó derivats.* Això es desplega sobre la base del desenvolupament de les forces productives a través del mecanisme

de les relacions de mercat. Però els cicles expliquen una *bona part*, formant com ho fan a través de les pulsacions automàtiques, un indispensable ressort dialèctic en la mecànica de la societat capitalista. Els punts de ruptura de la conjuntura comercial i industrial ens porten a un contacte molt més íntim amb els nusos crítics en la trama del desenvolupament de les tendències polítiques, la legislació, i totes les formes de la ideologia.

Però el capitalisme no es caracteritza només per la periòdica recurrència dels cicles, d'una altra manera la història seria una repetició complexa i no un desenvolupament dinàmic. Els cicles comercials i industrials són de diferent caràcter en diferents períodes. La principal diferència està determinada per les interrelacions quantitatives entre el període de crisi i el d'auge de cada cicle considerat. Si l'auge restaura amb un excedent la destrucció o l'austeritat del període precedent, llavors el desenvolupament capitalista està en ascens. Si la crisi, que significa destrucció, o en tot cas contracció de les forces productives, sobrepassa en intensitat l'auge corresponent, llavors obtenim com resultat una contracció de l'economia. Finalment, si la crisi i l'auge s'apropen en entre si en magnitud, obtenim un equilibri temporal (un estancament) de l'economia. Aquest és l'esquema en les qüestions fonamentals. Observem en la història que els cicles homogenis estan agrupats en sèries. Èpoques senceres de desenvolupament capitalista existeixen quan un cert nombre de cicles estan caracteritzats per auges agudament delineades i crisis dèbils i de curta durada. Com a resultat, obtenim un agut moviment ascendent de la corba bàsica del desenvolupament capitalista. Obtenim èpoques d'estancament quan aquesta corba, encara que passant a través de parcials oscil·lacions i cícliques, roman aproximadament en el mateix nivell durant dècades. I finalment, durant certs períodes històrics, la corba bàsica, encara que passant com sempre a través d'oscil·lacions cícliques, s'inclina cap avall en el seu conjunt, assenyalant la declinació de les forces productives.

És ara possible postular *a priori* que les èpoques d'enèrgic desenvolupament capitalista han de posseir formes (en política, en lleis, en filosofia, en poesia) agudament diferents d'aquelles que corresponen a l'època d'estancament o de declinació econòmica. Més encara, una transició d'una època d'aquesta classe a una altra diferent ha de produir necessàriament les més grans convulsions en les relacions entre classes i entre estats. En el Tercer Congrés Mundial de la Komintern nosaltres hem insistit sobre aquest punt en la lluita contra la concepció purament mecanicista de l'actual desintegració capitalista. Si el reemplaçament periòdic d'auges "normals" per crisis "normals" troba la seua projecció en totes les esferes de la vida social, llavors una transició de tota una època sencera d'ascens a una altra de declinació, o viceversa, engendra els més grans disturbis històrics, i no és difícil demostrar que en molts casos les revolucions i guerres s'escampen entre la línia de demarcació de dos èpoques diferents de desenvolupament econòmic, per exemple la unió de dos segments

diferents de la corba capitalista. Analitzar tota la història moderna des d'aquest punt de vista és realment una de les tasques més gratificants del materialisme dialèctic. Continuant amb el Tercer Congrés Mundial, el professor Kondratiev s'apropà a aquest problema (com és usual evadint dolorosament la formulació de la qüestió tal com fou adoptada pel Congrés) intentant agregar al "cicle menor", cobrint un període de deu anys, el concepte d'un "cicle major", abraçant aproximadament cinquanta anys. D'acord amb aquesta construcció simètricament estilitzada, un cicle econòmic major consisteix d'uns cinc cicles menors i, a més a més, la meitat d'ells tenen el caràcter d'ascendents, mentre l'altra meitat són de crisi, amb totes les etapes necessàries de transició. La determinació estadística dels cicles majors compilada per Kondratiev haurà d'ésser subjecta a una curiosa i gens crèdula verificació, tant en allò que fa als països individualment com al mercat mundial com a un tot. És ara impossible refutar per avançat l'intent del professor Kondratiev d'investigar les èpoques retolades per ell com a cicles majors amb el mateix "ritme rígidament legítim" que és observable en els cicles menors; açò és òbviament una falsa generalització d'una analogia formal. La recurrència periòdica de cicles menors està condicionada per la dinàmica interna de les forces capitalistes, i es manifesta per si mateixa sempre i per tot arreu una vegada que el mercat ha sorgit a l'existència.

En allò tocant les fases llargues (de cinquanta anys) de la tendència de l'evolució capitalista, per a les quals el professor Kondratiev suggereix, infundadament, l'ús del terme "cicles", hem de destacar que el caràcter i duració estan determinats, no per la dinàmica interna de l'economia capitalista, sinó per les condicions externes que constitueixen l'estructura de l'evolució capitalista. L'adquisició per al capitalisme de nous països i continents, el descobriment de nous recursos naturals i, en el despertar d'aquests, fets majors d'ordre "superestructural" com ara guerres i revolucions, determinen el caràcter i el reemplaçament de les èpoques ascendents estancades o declinants del desenvolupament capitalista. Per quines rutes hauria de caminar la investigació?

El nostre principal objectiu ha d'ésser establir la corba de l'evolució capitalista incorporant-hi els seus elements no periòdics (tendències bàsiques) i periòdics (recurrents). Hem de fer açò per als països que ens interessin i per al conjunt de l'economia mundial.

Una vegada que hem fixat la corba (el mètode de fixar-la és sens dubte una qüestió especial per si mateixa, i de cap manera simple, que pertany al camp de la tècnica de l'estadística econòmica) podem dividir-la en períodes, dependents de l'angle d'ascens o descens respecte a l'eix d'abscisses. Per aquest mitjà obtenim un quadro del desenvolupament econòmic, és a dir, la caracterització de "la vertadera base de tots els esdeveniments que s'investiguen" (Engels).

Segons com de concreta o detallada siga la nostra investigació, podem necessitar una quantitat de tals esquemes; un relatiu a l'agricultura, un altre a la indústria pesant, etcètera. Amb aquest esquema com a punt de partida, hem de sincronitzar-nos després amb els successos polítics (en el més ampli sentit del terme), i aleshores podem buscar no sols la seua correspondència, o per a dir-ho més cautament, la interrelació entre les èpoques definitivament delineades de la vida social i els segments agudament expressats de la corba del desenvolupament capitalista, sinó també per aquells impulsos subterranis directes que uneixen els successos. Al llarg d'aquest camí, naturalment, no és difícil caure en la més vulgar esquematització i, sobretot, ignorar la tenacitat, dels condicionaments interns i la successió dels processos ideològics, i arribar a oblidar que l'economia només és decisiva en *última anàlisi*. No han mancat conclusions caricaturesques dibuixades a partir del mètode marxista! Però renunciar per aquesta causa a la formulació de la qüestió com s'ha dit abans ("el seu aroma d'economicisme") és demostrar una completa incapacitat per a entendre l'essència del marxisme que busca les causes dels canvis de la superestructura social en els canvis de la fonamentació econòmica, i en cap altra banda.

El paral·lelisme dels successos polítics i els canvis econòmics és sens dubte molt relatiu. Com a regla general, la "superestructura" registra i reflecteix noves formacions en l'esfera econòmica només després d'un considerable retard. Però aquesta llei ha de recolzar-se en una concreta investigació d'aquelles complexes interrelacions.

En el nostre informe el Tercer Congrés Mundial il·lustrem aquesta idea amb certs exemples històrics extrets de l'època de la revolució de 1848, l'època de la primera revolució russa (1905) i el període a través del qual estem passant (1920-1921). Enviem el lector a aquests exemples. Ells no proporcionen res finalitzat, però caracteritzen en forma prou adequada l'extraordinària importància de la visió avançada per nosaltres (sobretot, per a entendre els salts més crítics en la història: les guerres i revolucions). Però cap intent d'aquesta mena pot assemblar-se a una incauta anticipació d'aquells resultats que flueixen d'una completa i dolorosa investigació que encara no s'ha realitzat.

En l'actualitat resulta encara impossible preveure fins quin grau i quines seccions del camp de la història seran il·luminades, ni quanta llum farà una investigació materialista que procedís a un estudi més concret de la corba capitalista i de la interrelació entre l'última i tots els aspectes de la vida social. Les conquestes que poden obtenir-se per aquest camí seran determinades pel resultat de la mateixa investigació, la qual ha d'ésser més sistemàtica, més

ordenada, que aquelles excursions historicomaterialistes fetes fins ara. En qualsevol aproximació a la història moderna enriquir la teoria del materialisme històric amb conquestes molt més precioses que no els extremadament dubtosos malabarismes especulatius, amb els conceptes i termes del mètode materialista que, sota la ploma d'alguns dels nostres marxistes, trasplantaren el mètode formalista al domini del materialisme dialèctic; que ha portat a reduir la tasca a la confecció de classificacions i definicions precises i a dividir buides abstraccions en quatre parts igualment buides; en resum, han adulterat el marxisme amb les maneres elegantment indecents dels epígons de Kant. Vertaderament és una ximpleria esmolar i tornar a esmolar sense fi un instrument, picar l'acer marxista, quan la tasca és aplicar l'instrument per a treballar sobre la matèria primera.

Segons la nostra opinió, aquest tema pot proveir el material per als més fructífers treballs dels nostres seminaris marxistes sobre materialisme històric. Les investigacions independents engegades en aquesta esfera farien, indubtablement, nova llum, o almenys més llum, sobre successos històrics aïllats i fins i tot sobre èpoques senceres. Finalment, el mer hàbit de pensar en termes de les categories proposades facilitaria enormement l'orientació política en la present època, que avui revela més obertament que mai la connexió entre l'economia capitalista, que ha arribat a la cima de la seua saturació, amb la política capitalista, que s'ha transformat fins a ésser completament desenfrenada.